

Ірина Єрко

Аналіз діяльності закладів ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України

Досліджено заклади ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України. Установлено, які типи підприємств відносять до закладів ресторанного господарства. Проаналізовано наукові дослідження із цієї тематики. Охарактеризовано кількісні та якісні показники діяльності закладів ресторанного господарства. Досліджено територіальне розміщення закладів ресторанного господарства району. Установлено, що більшість підприємств ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України складають ресторани, бари, кафе із середньою кількістю працівників від п'яти до 20 осіб. Проаналізовано обсяг роздрібного товарообороту підприємств. Установлено, що для вдалого соціально-економічного розвитку регіону потрібно розрахувати показник забезпеченості міського та сільського населення мережею ресторанного господарства. Подано характеристику закладів ресторанного господарства за типами, а саме: ресторани, кафе, бари, їдальні й постачання готової їжі. Визначено основні проблеми розвитку закладів ресторанного господарства економічного району.

Ключові слова: ресторанне господарство, заклади ресторанного господарства, ресторан, бар, кафе, їдальня, Північно-Західний економічний район.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ресторанне господарство (РГ) – одна з основних послуг із надання та задоволення потреб споживачів у харчуванні. Задоволення потреб людини в їжі – мета діяльності будь-якого закладу ресторанного господарства. Це також має важливе значення для оздоровлення та відпочинку індивіда. Для аналізу результатів діяльності закладів ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України потрібно дослідити кількісні і якісні показники, а саме: кількість закладів, посадкових місць у них, забезпеченість міського та сільського населення мережею ресторанного господарства, рівень роздрібного товарообороту. Усі ці показники потребують наукового аналізу й визначають актуальність дослідження.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Особливості розвитку ресторанного господарства вивчає багато сучасних науковців. Найбільш відомі з них О. Аветисова, В. Антонова, О. Кравченко, А. Мазаракі, О. Музика, Г. П'ятницька, С. Сорока та ін. Ресторанне господарство Північно-Західного економічного району України досліджено в працях науковців Волині, зокрема М. Ляшук [6] розглядає сучасний стан та динаміку ресторанного господарства Волинської області, Л. Черчик [8] – готельно-ресторанне господарство туристично-рекреаційного комплексу Волинської області.

Мета статті – аналіз та функціонування закладів ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України. Для досягнення цієї мети розв'язувалися такі завдання: проаналізувати діяльність закладів ресторанного господарства економічного району; дослідити територіальне розміщення закладів ресторанного господарства Північно-Західного економічного району.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для статистичного обліку сфери послуг населенню Статистична служба України враховує ресторанну діяльність одночасно в складі підприємств РГ, у складі підприємств різних видів економічної діяльності. Із 2012 р. паралельно зі статистичним обліком структури підприємств ресторанного господарства стала здійснювати статистичний облік структури підприємств за видом економічної діяльності із забезпечення стравами та напоями згідно з новим КВЕД-2010. При цьому статистичний облік підприємств ресторанного господарства за КВЕД-2004 із розподілом на ресторани, кафе, бари, їдальні й інші підприємства припинено з 2013 р. [5]. Сьогодні статистична інформація щодо діяльності підприємств ресторанного господарства відсутня.

До закладів ресторанного господарства, згідно з національним стандартом України ДСТУ 4281: 2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація», належать підприємства харчування різного типу (ресторан, бар, кафе, кафетерій, закусочна, їдальня, буфет) і класу, а саме: за ступенем комфорту, рівнем обслуговування й обсягом надання послуг ресторани та бари поділяються на три класи: люкс, вищий і перший [4]. Більшість підприємств ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України складають ресторани, бари, кафе із середньою кількістю працівників від п'яти до 20 осіб [3].

Станом на 1 січня 2014 р. мережа закладів ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України нараховує 1418 закладів, що на 6,0 % менше, порівняно з аналогічним

періодом 2009 р. (табл. 1). Зменшення кількості підприємств ресторанного господарства району пов'язано з тим, що відбувається постійне їх скорочення, це стосується юридичних осіб.

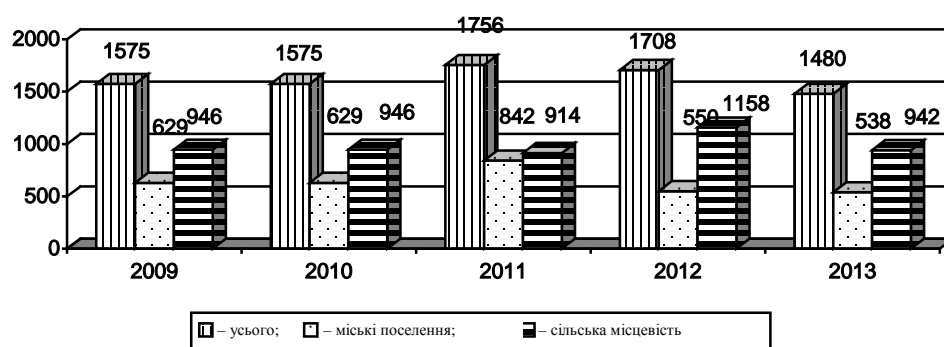
Таблиця 1

**Кількість ресторанних господарств (2009–2013 рр.)
у Північно-Західному економічному районі***

Показник	Рік	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість, од.		1575	1575	1756	1708	1480
Місткість, місць		66862	66052	65998	63100	61158

*Складено за: [1; 2].

Частка досліджуваного регіону в ресторанному господарстві України становить 7,2 % у 2013 р. (7,9 % – у 2012 р.). Найбільшу кількість закладів РГ зосереджено у Волинській області (901 одиниця), а в Рівненській – 579. Більша частина об'єктів ресторанного господарства (63,6 %) розміщена в сільських поселеннях району. У міській місцевості на 1 січня 2014 року кількість об'єктів ресторанного господарства складає 36,4 % із загальної їх кількості, на території міст обласного підпорядкування є 279 об'єктів. Кількість об'єктів ресторанного господарства в сільській місцевості зменшилася на чотири одиниці, а в міській – на 91 (рис. 1).

Рис. 1. Розвиток мережі ресторанного господарства Північно-Західного економічного району у 2009–2013 рр. [1; 2]

Для вдалого соціально-економічного розвитку регіону потрібно розрахувати показник забезпеченості міського та сільського населення мережею ресторанного господарства Північно-Західного економічного району (табл. 2).

Таблиця 2

**Забезпеченість міського та сільського населення мережею ресторанного господарства
Північно-Західного економічного району, на 01.01.2014 р.**

Рік	Об'єкт			Місця (на 10 000 осіб)		
	усього	у міських поселеннях	у сільській місцевості	усього	у міських поселеннях	у сільській місцевості
2009	7	6	9	500	497	502
2010	7	6	9	492	478	505
2011	8	8	8	537	599	476
2012	8	5	10	489	449	530
2013	7	5	8,5	418	430	503

*Складено за: [1; 2].

Забезпеченість населення економічного району об'єктами ресторанного господарства за рік є стабільним і становить сім об'єктів у розрахунку на 10 000 осіб (Волинська область – дев'ять

об'єктів, Рівненська – п'ять об'єктів). У цілому по Україні цей показник становить п'ять об'єктів на 10 000 осіб. Отже, населення Північно-Західного економічного району забезпечене закладами ресторанного господарства на високому рівні. Забезпеченість місцями в цих об'єктах зменшилася на 16,4 %, у тому числі в міській місцевості – на 13,5 %, а в сільській – на 0,2 % збільшилась.

У структурі підприємств ресторанного господарства, що виконують діяльність із роздрібною торгівлю та ресторанного господарства Північно-Західного економічного району України, протягом 2009–2014 рр. відбулися певні зміни, які відображено в табл. 3.

Таблиця 3

Кількість і структура підприємств РГ Північно-Західного економічного району України, на 1 січня 2001–2014 рр. [1; 2]

Рік	Усього підприємств	Ресторани	Кафе, закусочні, буфети (кіоски) тощо	Бари	Їдальні
2009	1575	66	436	168	905
2010	1575	69	434	175	897
2011	1756	66	403	161	1126
2012	1708	63	393	117	1135
2013	1480	61	342	112	965

*Складено за: [1; 2].

На 1 січня 2014 р. кількість підприємств РГ в економічному районі склала 1480 одиниць. Із 2009 по 2010 р. кількість підприємств РГ кожен рік лишається стабільною. У 2011 р. відбулося зростання кількості підприємств на 10 % – із 1575 до 1756 одиниць за рахунок збільшення кількості їдальень. У 2013 р. спостерігаємо зниження кількості закладів РГ, це насамперед пов'язане з скороченням кількості кафе, їдальень і підприємств постачання їжі, які втрачають популярність серед споживачів.

Незважаючи на кризу 2009 р., на тлі зменшення загальної кількості підприємств РГ кількість ресторанів практично не зменшується (63 – 2012 р. та 61 – 2013 р. по району). У Волинській області кількість ресторанів зросла на одну одиницю й, відповідно, збільшилася кількість посадочних місць на 12 одиниць, що свідчить про стабільний розвиток закладів цього типу та конкуренцію між ними. Товарооборот ресторанів економічного району у 2012–2013 рр. зменшився на 7 тис. грн. У ресторанах їжа дорожча, ніж в інших типах закладів РГ [5].

У структурі підприємств РГ кількість кафе, закусочних і буфетів (кіосків) зменшується на 51 одиницю й, відповідно, кількість посадочних місць зменшилася на 1385 одиниць. Товарооборот на один об'єкт, незважаючи на зменшення кількості та місткості цих закладів, збільшився до 116,8 тис. грн, а отже, кількість відвідувачів збільшилася, незважаючи на кризові явища в регіоні.

Важливо структурною одиницею закладів ресторанного господарства є діяльність барів в економічному районі. Із 2012 по 2013 р. мережа барів Північно-Західного економічного району зменшилася на п'ять одиниць і, відповідно, зменшилася їх місткість на 170 посадочних місць, вони потребують перегляду концепції своєї діяльності. Товарооборот на один об'єкт зменшився на 5,6 тис. грн. Основну частку закладів ресторанного господарства складають їдальні (65,2 %), проте ці заклади є соціально орієнтованими, а тому обслуговують учнів загальноосвітніх шкіл районів, постраждалих унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Серед загальнодоступних для широкого кола споживачів закладів ресторанного господарства найбільшою популярністю користуються кафе, бари, закусочні [8, с. 147]. Мережа їдальень та об'єктів постачання готової їжі економічного району з 2012 по 2013 р. зменшилася на 162 одиниці, за рахунок зменшення їдальень на території Рівненської області. Кількість посадочних місць зменшилася на 13 563 одиниці, хоча товарооборот зріс на 150,3 тис. грн. Об'єкти постачання готової їжі у 2012–2013 рр. діяли лише на території Волинської області й зменшилися на 8 одиниць за досліджуваний період.

Отже, найбільш уразливими до фінансової кризи в країні виявилися частково ресторани – для більш заможного населення, кафе, які призначені для обслуговування населення із середніми доходами, та їдальні, що призначені для обслуговування працівників відомчих підприємств. Проте, незважаючи на постійне зменшення кількості кафе та їдальень, вони все ще формують більшість серед типів підприємств РГ.

Найбільшу кількість закладів ресторанного господарства зосереджено (рис. 2) в містах Луцьку (115 на 13,1 тис. місць), Рівному (68 на 4,4 тис. місць); серед районів найбільше закладів харчування у Володимирецькому (112 на 8,4 тис. місць), Сарненському (103 на 3,3 тис. місць), Березнівському

(67 на 1,6 тис. місць), Камінь-Каширському (63 на 3,5 тис. місць), Горохівському (62, на 3,3 тис. місць) та Ківерцівському (62 на 3,5 тис. місць) районах.

Зменшення кількості закладів ресторанного господарства в економічному районі позначається на згортанні їхньої сумарної місткості, а саме вона скоротилася на 8,5 % з 2009–2013 рр. За даними Волинського й Рівненського управлінь статистики, скорочення мережі підприємств ресторанного господарства за п'ять років складає 95 одиниць, ці процеси відбуваються внаслідок існування застарілої матеріально-технічної бази, недостатньої підтримки влади, низької конкурентоспроможності та нерентабельності підприємств розміщених у сільській місцевості.

Кількість місць у мережі ресторанного господарства у 2014 р. становила 91 943 одиниці, що на 15,9 % менше, ніж у 2009 р. При цьому протягом 2013 р. кількість місць у міських поселеннях зменшилася на 12,4 %, а в сільській – на 19,2 %. У середньому на один об'єкт ресторанного господарства припадало 62 місця, у т. ч. у міських поселеннях – 88, у сільській – 48. За останні п'ять років середня кількість посадкових місць на один заклад РГ, суттєво не змінювалася й коливалася на рівні 69–62 місце на один заклад (відповідно 2009–2013 рр.). На території району з'явилися комбіновані заклади ресторанного господарства, що зумовлено відповідними пріоритетами споживчого попиту: удень – кафе, увечері – дискотека, що дає можливість подовжити робочий час підприємства [7]. Стрімкими темпами розвиваються в економічному районі альтернативні типи закладів швидкого харчування фаст-фуду, піцерії та ін.

Основний критерій діяльності торгівлі – обсяг роздрібного товарообороту. У 2013 р. загальний обсяг роздрібного товарообороту мережі закладів ресторанного господарства складає 469 029 тис грн. Кількість підприємств, які виконують діяльність із роздрібною торгівлі на підприємствах ресторанного господарства, із 2009 по 2013 р. зменшилася на 372 підприємства (із 1494 до 1122 одиниць).

Роздрібний товарооборот ресторанного господарства Північно-Західного економічного району нерівномірний (табл. 4), за останні п'ять років зріс на 35 %. Потрібно зазначити, що обсяг продажу міському населенню споживчих товарів усіма діючими підприємствами через мережу ресторанного господарства значно вищий, майже удвічі, ніж сільському, а це свідчить про кращу прибутковість закладів ресторанного господарства в містах економічного району.

Таблиця 4

**Динаміка роздрібного товарообороту мережі ресторанного господарства
Північно-Західного економічного району України, тис. грн**

Показник \ Рік	Рік				
	2009	2010	2011	2012	2013
Товарооборот мережі ресторанного господарства	303 398	340 122	412 121	512 930	469 029

*Складено за: [1; 2].

У 2014 р. серед підприємств, які виконують діяльність із роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, підприємства РГ складають усього 12,8 %, підприємства роздрібною торгівлі – 42,4 % (у т. ч. з торгівлі автомобілями, мотоциклами, пальним – 8,3 %, і продовольчого та непродовольчого асортименту – 34,1 %), підприємства інших видів економічної діяльності – 44,8 % загальної кількості підприємств. У сфері надання послуг РГ до 2013 р. питома вага інших підприємств роздрібною торгівлі (продовольчого й непродовольчого асортименту) збільшилася від 25,2 до 34,1 % із 2009 до 2013 рр. відповідно. Кількість підприємств ресторанного господарства стабільно втримується на рівні близько до 12,2 % до загальної кількості. При цьому питома вага цієї категорії закладів ресторанного господарства в загальній кількості цих закладів роздрібною торгівлі постійно збільшується з 12 % у 2009 р. до 12,8 % у 2013 р. [1; 2; 5].

Основними проблемами розвитку закладів РГ економічного району є недосконалість законодавчої бази; відсутність продуманої цінової політики; низький рівень рентабельності діяльності підприємств ресторанного бізнесу; невисокий рівень якості послуг та їх вплив на розвиток закладів РГ району.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, провівши аналіз особливостей розвитку діяльності закладів ресторанного господарства Північно-Західного економічного району,

можна зробити висновок, що кількість підприємств із кожним роком зменшуються, за рахунок значного скорочення кафе, барів та їдалень. Забезпеченість населення економічного району об'єктами ресторанного господарства за п'ять років є стабільною. Найбільшу кількість закладів ресторанного господарства зосереджено в містах обласного підпорядкування. Для подолання основних проблем розвитку закладів РГ потрібно сформувати конкурентні відносини на ринку ресторанних послуг, забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, покращити якість продукції, створювати тематичні заклади РГ, прискорити темпи економічного розвитку району та інше.

Джерела та література

1. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> – 11.11.16.
2. Головне управління статистики у Рівненській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rv.ukrstat.gov.ua> – 11.11.16.
3. Єрко І. В. Ресторанне господарство в інфраструктурі туризму Волинської області / І. В. Єрко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія : Географія. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ. – № 1 (Вип. 25). – 2009. – С. 119–122.
4. Заклади ресторанного господарства. Класифікація : ДСТУ 4281 : 2004. – [Чинний від 31.03.2004]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2004. – 12 с.
5. Кравченко О. М. Регуляторні механізми у забезпеченні ефективності ресторанного господарства України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.opu.ua/uoload/files/diss/new_diss/disser_Kravchenko.pdf – 11.11.16.
6. Ляшук М. М. Ресторанне господарство Волинської області: сучасний стан та динаміка / М. М. Ляшук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – № 10. – С. 69–74.
7. П'ятницька Г. Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація : [монографія] / Г. Т. П'ятницька. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 465 с.
8. Черчик Л. М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області : передумови розвитку : монографія. – Ч. 1 / Л. М. Черчик, О. В. Міщенко, І. В. Єрко ; МОНУ. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 128 с.

Єрко Ирина. **Анализ деятельности заведений ресторанного хозяйства Северо-Западного экономического района Украины.** Исследуются заведения ресторанного хозяйства Северо-Западного экономического района Украины. Установлено, какие типы предприятий относят к заведениям ресторанного хозяйства. Проанализированы научные исследования по данной тематике. Охарактеризованы количественные и качественные показатели деятельности заведений ресторанного хозяйства. Исследовано территориальное размещение заведений ресторанного хозяйства района. Установлено, что подавляющее большинство предприятий ресторанного хозяйства Северо-Западного экономического района Украины составляют рестораны, бары, кафе со средним количеством работников от пяти до 20 человек Проанализирован объем розничного товарооборота предприятий. Установлено, что для удачного социально-экономического развития региона необходимо рассчитать показатель обеспеченности городского и сельского населения сетью ресторанного хозяйства. Дается характеристика заведений ресторанного хозяйства за типами, а именно: рестораны, кафе, бары, столовые и снабжения готовой еды. Определены основные проблемы развития заведений ресторанного хозяйства экономического района.

Ключевые слова: ресторанное хозяйство, заведения ресторанного хозяйства, ресторан, бар, кафе, столовая, Северо-Западный экономический район.

Yerko Irina. **Analysis of the Institutions of Restaurant Business in North-Western Economic Region of Ukraine.** Institutions of restaurant business of North-Western economic region of Ukraine have been explored. It has been established which types of enterprises belong to institutions of restaurant business. Scientific researches from this theme have been analyzed. Territorial placement of institutions of restaurant business in the region have been explored. It is established, that the majority of institutions of restaurant business of North-Western economic region of Ukraine consists of restaurants, bars, cafes with the average number of workers from 5 to 20 workers. Quantity of retail commodity turnover have been analyzed. It has been set, that you have to calculate the provision indicator of urban and village citizens with restaurant chains to have successful social and economic development of the region. Characteristics of institutions of restaurant business by types, speaking about restaurants, bars, cafes, dining-rooms and providing with prepared food is given. Major development problems of institutions of restaurant business in the economical region have been identified.

Key words: restaurant business, institutions of restaurant business, restaurant, bar, cafe, dining-room, North-Western economic region.

Стаття надійшла до редколегії
04.12.2016 р.